

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta (U 61/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Elina Vaara, ympäristöministeriö
- EU-erityisasiantuntija Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- budjettineuvos Panu Kukkonen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Juho Korteniemi, työ- ja elinkeinoministeriö

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on antanut 14 päivänä heinäkuuta 2021 55-valmiuspaketin, jonka päämääränä on saavuttaa EU:n ilmastolain (2021/1119/EU) velvoite vähentää EU:n kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 55 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä ja saavuttaa vuoteen 2050 mennessä ilmastoneutraalius EU:n tasolla.

Osana 55-valmiuspakettia komissio antoi ehdotuksen EU:n päästökauppadirektiivin muuttamiseksi (COM (2021) 551 final). Ehdotuksella kiristettäisiin EU:n päästökauppaa ja laajennettaisiin päästökauppajärjestelmän soveltamisalaa uusilla sektoreilla. Olemassa olevan päästökaupan rinnalle komissio esittää uutta, erillistä päästökauppajärjestelmää, joka koskisi rakennuksissa ja tieliikenteessä käytettäviä fossiilisia polttoaineita (jäljempänä uusi päästökauppa). Ehdotus tästä uudesta päästökaupasta on sisällytetty ehdotukseen päästökauppadirektiivin muuttamisesta (COM (2021) 551 final). Ehdotuksen mukaan tieliikenteen ja nykyisen päästökaupan ulkopuolel-

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

la oleva rakennusten lämmityksen kasvihuonekaasupäästöt säilyisivät edelleen päästökaupan ulkopuolisella niin kutsutulla taakanjakosektorilla. Komissio on ehdottanut osana 55-valmiuspakettia myös voimassa olevan taakanjakoasetuksen (2018/842/EU) muuttamista ja jäsenvaltioiden päästövähennysvelvoitteiden tiukentamista (COM (2021) 555 final).

Ilmastotoimien sosiaalirahaston tarkoituksena olisi vähentää uuden päästökaupan aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin, mikroyrityksiin ja liikenteen käyttäjiin. Rahaston käyttö edellyttäisi jäsenvaltiokohtaisen suunnitelman laatimista (Social Climate Plans). Jäsenvaltioilta edellytettäisiin vähintään 50 %:n kansallista osarahoitusta suunnitelmien kokonaiskustannuksista. Rahasto tukisi ainoastaan toimia, jotka eivät aiheuttaisi merkittävää haittaa millekään muulle ilmasto- tai ympäristötavoitteelle (niin kutsuttu "do no significant harm" -periaate).

Komission ehdotuksen mukaan haavoittuvia kotitalouksia olisivat energiaköyhyydestä kärsiviä kotitalouksia tai kotitalouksia, mukaan lukien alemman keskitulotason kotitaloudet, joihin kohdistuu merkittävästi rakennusten sisällyttämisestä päästökauppaan aiheutuvia hintavaikutuksia ja joilla ei ole varaa kunnostaa käytössään olevia rakennuksia.

Haavoittuvassa asemassa olevilla tieliikenteen käyttäjillä tarkoitetaan komission ehdotuksen mukaan liikenteen käyttäjiä, myös alemman keskitulotason kotitalouksiin kuuluvia, joihin kohdistuu merkittävästi tieliikenteen sisällyttämisestä päästökauppaan aiheutuvia hintavaikutuksia ja joilla ei ole varaa ostaa päästöttömiä ja vähäpäästöisiä ajoneuvoja tai mahdollisuutta siirtyä vaihtoehtoisiin kestäviin liikennemuotoihin, julkinen liikenne mukaan luettuna, erityisesti maaseudulla ja syrjäisillä alueilla.

Ehdotuksen mukaan mikroyrityksillä tarkoitetaan yrityksiä, jotka työllistävät alle kymmenen henkilöä ja jonka vuosiliikevaihto tai vuositaso on enintään kaksi miljoonaa euroa. Haavoittuvilla mikroyrityksillä tarkoitetaan mikroyrityksiä, joihin kohdistuu merkittävästi rakennusten sisällyttämisestä päästökauppaan aiheutuvia hintavaikutuksia ja joilla ei ole varaa kunnostaa omista maansa rakennusta.

Komissio antaisi delegoituja säädöksiä yhteisistä indikaattoreista, joiden avulla raportoitaisiin edistymisestä ja seurattaisiin sekä ja arvioitaisiin rahaston tavoitteiden saavuttamista.

Valtioneuvoston kanta

55-valmiuspaketista julkaistun komission tiedonannon E-kirjeen käsittelyn yhteydessä EU ministerivaliokunta (3.9.2021) linjasi, että Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut Pariisin ilmastopimukseen. Tavoite edellyttää pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU:n hiilineutraalius saavutetaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla ennen vuotta 2050. Osana tätä tavoitetta valtioneuvosto pitää tärkeänä, että 55-valmiuspaketista käytävien neuvottelujen lopputuloksena kokonaisuudessaan saavutetaan vuodelle 2030 asetettu vähintään 55 % ilmastotavoite, joka voidaan myös ylittää.

Valmiuspaketin ehdotuksilla on lukuisia ristikkäisvaikutuksia, ja valtioneuvosto korostaa, että valmiuspaketin kunnianhimoitason ylläpitäminen kokonaisuutena tulee varmistaa.

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvottelut edistyvät ripeästi, jotta toimeenpanolle jää riittävästi aikaa. Samalla valtioneuvosto korostaa, että 55-valmiuspaketti myös ohjaa EU:n siirtymää kohti ilmastoneutraalia taloutta. Siirtymä tulee toteuttaa sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä, vaikuttavalla ja kustannustehokkaalla tavalla huomioiden luontokadon ehkäisyyn, digitalisaatioon sekä siirtymän oikeudenmukaisuuteen liittyvät näkökohdat.

Valtioneuvosto arvioi ehdotuksia kansallisen ja eurooppalaisen kokonaisedun näkökulmasta. Ilmastovaikutusten lisäksi ehdotusten tulee monipuolisesti huomioida vaikutukset muun muassa kilpailukykyyn, valtion tulokertymään ja Suomen maksuihin EU:lle. Lisäksi on tärkeää systemaattisesti arvioida päätösten vaikutuksia kansalaisten hyvinvointiin.

Valtioneuvosto korostaa yleisellä tasolla, että siirtymä hiilineutraaliin yhteiskuntaan tulee tehdä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla. Ilmastopolitiikan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta on tarpeen, että ilmastotoimien mahdollisia haitallisia tulojakovaikutuksia kompensoidaan etenkin pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komissio kiinnittää huomiota ilmastotoimien oikeudenmukaiseen toteutumiseen. Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin erityisen kriittisesti kotitalouksille maksettaviin suuriin tulotukiin EU:n talousarviosta ja painottaa päällekkäisten kompensatiojärjestelmien välttämistä.

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti positiivisesti esitykseen tieliikenteen ja rakennusten lämmityksen päästöt kattavasta uudesta EU-laajuisesta päästökaupasta, Valtioneuvoston tarkempi kanta päästökauppadirektiivin uudistamiseen on esitetty erillisessä U-kirjeessä (U 60/2021 vp).

Valtioneuvosto ei kuitenkaan pidä tieliikenteen ja rakennusten uuteen päästökauppajärjestelmään kytkeytyvää komission ehdotusta ilmastotoimien sosiaalirahastosta tarkoituksenmukaisena ja suhtautuu siihen erityisen kriittisesti.

Mikäli 55-valmiuspaketin toteutuminen tai Suomen tavoitteisiin nähden riittävän kunnianhimoisen kokonaisuuden saavuttaminen edellyttäisivät myöhemmässä vaiheessa lisäarviointia, valtioneuvostolla on valmius tarkastella vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat eduskunnan kantojen ja Suomen ilmastopoliittisten tavoitteiden mukaisen ratkaisun. Valtioneuvosto katsoo, että mahdollisiin ratkaisuihin liittyy useita selvitystä ja arviointia vaativia seikkoja, joita on mahdollista arvioida vasta myöhemmissä vaiheissa.

Huomioita komission ehdotuksen sisältöön liittyen

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti EU:n budjetin omien varojen käyttämiseen uuden ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston rahoittamisessa. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti komission ehdottamaan rahaston suureen kokoon, ottaen huomioon vasta sovitun monivuotisen rahoituskehityksen ja elpymisvälineen huomattavat lisäpanostukset ilmastotoimiin. Näiden lisäpanostusten mahdollinen osittainen uudelleenkohdentaminen erityisesti sosiaalirahaston tavoitteiden toteuttamiseen edellyttää lisäselvitystä. Lisäksi valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti komission ehdottamaan lähtökohtaan, jonka mukaan rahaston perustaminen edellyttäisi voimas-

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

sa olevan EU:n monivuotisen rahoituskehysten avaamista ja huomattavaa kasvattamista, ja jolla tehtäisiin ennakkollisia sitoumuksia EU:n tulevalle rahoituskehyskaudelle vuoden 2028 jälkeen.

Valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti ehdotukseen sisältyvään mahdollisuuteen rahoittaa suoria tulotukia EU:n talousarviosta, jolloin EU toimisi jäsenvaltioiden rinnalla suorien sosiaalietuuksien rahoittajana. Valtioneuvosto katsoo, että jäsenvaltioiden tulee ensisijaisesti vastata perusturvan vähimmäistasosta sosiaaliturva- ja -huoltojärjestelmien osana.

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan rahaston perustamiseksi tarvittavat oikeusperustat on asianmukaisesti valittu. Valtioneuvosto katsoo, että ehdotetut oikeusperustat sinällään mahdollistavat sellaisen rahaston perustamisen, jonka avulla pyritään unionin ilmastotavoitteiden saavuttamiseen, jonka tavoitteena on edistää siirtymistä ilmastoneutraaliuteen ja vähentää riippuvuutta fossiilista polttoaineista, ja jolla annetaan jäsenvaltioille niiden omia toimia täydentävää taloudellista tukea toimenpiteiden ja investointien rahoittamiseksi mm. seuraavilla aloilla: energiatehokkuus, rakennusten perusparannukset, kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen sekä päästötön ja vähäpäästöinen liikkuminen ja liikenne. Jatkokäsittelyssä on kuitenkin vielä erikseen oikeudellisesti arvioitava sitä, mahdollistavatko ehdotetut oikeusperustat myös ehdotuksen 3 artiklan 2 kohdan ja 6 artiklan 1 kohdan mukaisen tilapäisen suoran tulotuen kompensoinnin jäsenvaltioiden haavoittuville kotitalouksille ja liikenteen käyttäjille.

Valtioneuvosto pitää komission ehdottamia varojenjakokriteerejä ja niiden keskinäisiä painotuksia Suomen kannalta epäedullisina ja osin epätarkoituksenmukaisina suhteessa rahaston tavoitteisiin.

Valtioneuvosto katsoo, että neuvoston roolia kansallisten suunnitelmien hyväksymisessä tulee pyrkiä vahvistamaan. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että asetusehdotuksella siirrettäisiin komissiolle säädösvaltaa antaa delegoituja säädöksiä asetuksen täydentämiseksi. Yleisenä huomiona valtioneuvosto pitää tärkeänä, että toimivallan siirrot määritellään täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että suunnitelmien toimeenpanossajäsenvaltioiden edistymistä seurataan kansallisten ilmasto- ja energiasuunnitelmien päivittämisen yhteydessä. Tämä vähentää myös hallinnollista taakkaa. Jatkovalmistelussa valtioneuvosto kiinnittää huomiota ehdotetuilla toimilla saavutettavaan EU-tason lisäarvoon, kustannustehokkuuteen, sosiaaliseen ja alueelliseen oikeudenmukaisuuteen sekä hallinnolliseen taakkaan.

Omien varojen järjestelmän kehittämisestä

Valtioneuvosto suhtautuu avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän, eli rahoituskehysten tulopuolen, kehittämiseen ottaen huomioon myös elpymisvälineen rahoittamiseen liittyvät näkökohdat. EU:n omia varoja kehittämällä voidaan esimerkiksi vähentää elpymisvälineen takaisinmaksusta jäsenvaltioille aiheutuvaa maksuosuutta.

Lisäksi EU:n rahoitusta koskevia uudistuksia tehtäessä valtioneuvosto pitää tärkeänä mahdollisten uudistusten yhteyttä unionin keskeisiin tavoitteisiin, kuten ilmastonmuutoksen torjuntaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

EU:n rahoitusjärjestelmän jatkokehittämisen, mukaan lukien uusien omien varojen lähtökohtana tulee olla, etteivät järjestelmään tehtävät muutokset suhteettomasti lisää Suomen maksutaakkaa tai aiheuta muuten kohtuuttomia lisäkustannuksia Suomen kansantaloudelle ja talouden toimijoille. EU:n rahoituslähteitä koskevien päätösten tulee kuulua jatkossakin jäsenvaltioille.

Valtioneuvosto tarkastelee 55-valmiuspaketin kokonaisuuteen sisältyvien ehdotusten rahoituskellisiä vaikutuksia yhtenä kokonaisuutena ja tarkentaa kantaansa niihin neuvottelujen edetessä. Viime vaiheessa Suomen kannat 55-valmiuspaketin kokonaisuuteen muodostetaan Suomen kokonaiset huomioiden.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komissio on antanut päästökaupan laajentamisesta aiheutuvien negatiivisten vaikutusten epätaisaan kohdentumisen korjaamiseksi ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ehdotuksen uuden ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta (KOM (2021) 568 lopullinen). Ilmastotoimien sosiaalirahaston tavoitteena olisi vähentää uuden päästökauppajärjestelmän aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin, mikroyrityksiin ja tieliikenteen käyttäjiin. Ehdotus on osa EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää 55-valmiuspakettia.

Uuden rahaston koko olisi 72,2 miljardia euroa. Rahasto toimisi vuosina 2025—2032 ja ulottuisi kahdelle EU:n rahoituskehyskaudelle. Komission päästökauppadirektiivin muutosehdotuksen mukaan vuodesta 2026 lähtien osa uuden, tieliikennettä ja rakennusten lämmitystä koskevan päästökaupan huutokauppatuloista ohjattaisiin EU:n omaksi varaksi. Rahaston koko vastaisi 25 %:a komission ehdottaman uuden tieliikenteen ja rakennusten lämmityksen päästökaupan ennakoidusta tuotosta.

Komission ehdotus merkitsisi käytännössä sitä, että monivuotinen rahoituskehys jouduttaisiin avaamaan. Säädöstä monivuotisesta rahoituskehyksestä olisi muutettava, koska rahaston kuluvan kehyskauden lisärahoitustarve olisi 23,7 miljardia euroa ja tämä katettaisiin komission mukaan korottamalla voimassa olevan rahoituskehysasetuksen enimmäismääriä. Uudet omat varat edellyttävät muutoksia EU:n omia varoja koskevaan päätökseen.

Rahaston käyttö edellyttäisi jäsenvaltiokohtaisen suunnitelman laatimista (Social Climate Plans). Jäsenvaltioilta edellytettäisiin vähintään 50 %:n kansallista osarahoitusta suunnitelmien kokonaiskustannuksista. Suunnitelmien olisi oltava sopusoinnussa jäsenvaltioiden Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toimintasuunnitelmien, Euroopan sosiaalirahasto plussan sekä koheesio-politiikan toimenpideohjelmien, elpymis- ja palautumissuunnitelmien, rakennusten peruskorjausstrategioiden ja kansallisten energiasuunnitelmien kanssa. Suunnitelmien olisi myös oltava täydentäviä kansallisten oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmiin nähden.

Hallintovaliokunta pitää sinänsä myönteisenä, että komissio kiinnittää huomiota ilmastotoimien oikeudenmukaiseen toteutumiseen. Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden sekä ilmastomuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa onnistumisen kannalta on tarpeen, että ilmastotoimien haitallisia vaikutuksia kompensoidaan pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville,

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

mutta valiokunta katsoo, että komission ehdotus ilmastotoimien sosiaalirahastosta ei ole siihen oikea keino. Valiokunta suhtautuu erityisen kriittisesti siihen, että kotitalouksille maksettaisiin suoria tulotukia EU:n talousarviosta, jolloin EU toimisi jäsenvaltioiden rinnalla suorien sosiaali-etuuksien rahoittajana. Suomessa esimerkiksi energiaköyhyys on pyritty hoitamaan sosiaalipoliitiikan keinoin. Valtioneuvoston kannassa katsotaankin, että jäsenvaltioiden tulee ensisijaisesti vastata perusturvan vähimmäistasosta sosiaaliturva- ja huoltojärjestelmien osana. Valiokunnan mielestä komission ehdotuksen oikeusperustaa ja suhdetta toissijaisuusperiaatteeseen on syytä vielä selvittää. Hallintovaliokunta painottaa lisäksi sitä, että päällekkäisiä kompensatiojärjestelmiä tulee välttää. Unionissa on jo useita erilaisia instrumentteja, joilla pyritään vastaamaan vähähiilisyteen siirtymisestä aiheutuviin haittavaikutuksiin. Valiokunnan käsityksen mukaan ilmastotoimien sosiaalirahastolla olisi päällekkäisyyden riski esimerkiksi Euroopan sosiaalirahasto plussan kanssa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös rahaston suureen kokoon. Unionissa on vastikään saatu sovitua monivuotisesta rahoituskehystä ja EU:n elpymisvälineen huomattavista lisäpanostuksista ilmastotoimiin. Kuluvalle monivuotiselle rahoituskehyskaudelle 2021—2027 on asetettu yleinen koko rahoituskehystä koskeva 30 %:n ilmastotoimien minimimitavoite ja EU:n elpymisvälineestä (750 miljardia euroa) tulee kohdentaa vähintään 37 % vihreään siirtymään. Valiokunta suhtautuu erittäin kriittisesti komission ehdottamaan lähtökohtaan, jonka mukaan rahaston perustaminen edellyttäisi voimassa olevan EU:n monivuotisen rahoituskehysten avaamista ja huomattavaa kasvattamista ja jolla tehtäisiin ennakkollisia sitoumuksia EU:n tulevalle rahoituskehyskaudelle.

Valiokunta viittaa myös komission asetusehdotuksesta ja erityisesti asetusehdotuksen toimeenpanosta aiheutuviin hallinnollisiin vaikutuksiin. Hallinnollisia vaikutuksia syntyisi muun muassa komission ehdotuksen edellyttämistä kansallisista suunnitelmista. Se, millaisia nämä vaikutukset ovat, riippuu muun muassa siitä, painotettaisiinko rahastosta tuettavissa toimissa investointeja vai suoria tulonsiirtoja ja mitkä tahot olisivat kohteena, toisin sanoen, kanavoituisivatko rahaston tuet suoraan vai välillisesti haavoittuville kotitalouksille, mikroyrityksille ja tieliikenteen käyttäjille. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan alustavat kokemukset oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF-rahasto) sekä elpymis- ja palautumisvälineen (RRF-rahasto) toiminnasta osoittavat, että sosiaalirahaston kaltaisen järjestelyn hallinnointi ja toteutus voivat osoittautua varsin työläiksi.

Asetusehdotuksen tarkastelussa tulee lisäksi erottaa asetusehdotuksessa määritellyt varojenjakokriteerit, joiden perusteella määritellään jäsenvaltiokohtainen enimmäissaanto, ja toisaalta rahoituksen toimeenpanoon sovellettavat sisällölliset painotukset, jotka ohjaavat jäsenvaltiokohtaista varojen käyttöä.

Komission ehdotuksen mukaan jäsenvaltiokohtaisen enimmäissaannon määrittelyssä käytettävät kriteerit ovat maaseudulla asuva köyhyysriskin alla elävä väestö vuonna 2019, kotitalouksien yhteenlasketut polttoaineen poltosta aiheutuvat hiilidioksidipäästöt (vuosien 2016—2018 keskiarvo), prosenttiosuus energiaköyhyysriskin alla elävästä väestöstä, jolla on lämmitys-, sähkö- ja vesilaskurästejä vuonna 2019, jäsenvaltion kokonaisväestö vuonna 2019, jäsenvaltion bruttokansantulo asukasta kohti mitattuna ostovoimastandardilla vuonna 2019 sekä vuosien 2016—2018 vertailupäästöjen keskiarvo uuden päästökaupan aloilla.

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

Suomen enimmäissaanto rahastosta olisi ehdotuksen mukaan 387 miljoonaa euroa eli 0,54 % rahaston kokonaiskoosta. Suurimmat rahaston saajat olisivat Puola (17,6 %; 12,7 miljardia euroa), Ranska (11,2 %; 8,1 miljardia euroa), Italia (10,81 %; 7,8 miljardia euroa) ja Espanja (10,53 %; 7,6 miljardia euroa). Ruotsin saanto (0,62 %; 0,445 miljardia euroa) olisi hieman Suomen saantoa suurempi ja Tanskan saanto (0,50 %; 0,361 miljardia euroa) lähellä Suomen saantoa.

Valtioneuvoston kirjelmän mukaan saanto kohdistuisi komission ehdotuksessa korostetusti keskimääräistä alemman tulotason jäsenvaltioihin. Koska Suomi kuuluu keskimääräistä korkeamman tulotason jäsenvaltioihin, jäisi Suomen saanto-osuus siten alhaiseksi. Korkeampi tulotaso näkyy myös siinä, että maaseudulla asuvien köyhyys ei Suomessa ole erityisen korkea. Lisäksi Suomessa ei ole merkittävää määrää kotitalouksia, jotka kärsisivät energiaköyhyydestä. Tarkasteltaessa enimmäissaantoja asukasta kohden jäisi Suomen enimmäissaanto esimerkiksi lähes puoleen Ranskalle kohdennettavasta asukaskohtaisesta enimmäissaannosta.

Valiokunta katsoo, että komission ehdottamat varojenjakokriteerit ja niiden keskinäiset painotukset ovat Suomen kannalta epäedullisia ja myös epätarkoituksenmukaisia suhteessa rahaston tavoitteisiin.

Suomen saama enimmäissaanto-osuus rahaston varoista ehdotuksen mukaan olisi pieni (0,54 %), kun sitä verrataan Suomen keskimääräiseen arvioituun maksuosuuteen (noin 1,7 %) kuluvalla rahoituskaudella. Euromääräisesti Suomi saisi rahaston kokonaismäärästä, 72,2 miljardista eurosta, yhteensä 387 miljoonaa euroa, mutta voisi maksaa karkeasti arvioiden 1 230 miljoonaa euroa nykyisen omien varojen järjestelmän perusteella. Nettomaksu Suomelle olisi tällöin noin 840 miljoonaa euroa.

Edellä mainittuun EU-maksuihin liittyvän korotuspaineen ohella rahasto edellyttäisi komission ehdotuksen mukaan 50 %:n kansallista osarahoitusta. Komission ehdotuksessa tämä rahoitettaisiin jäsenvaltioille tuloutuvista päästökaupan huutokauppatuloista. Kirjelmän mukaan kyse olisi tällöinkin kansalliseen talousarvioon kohdistuvasta lisämenosta.

EU:n elpymisvälineen käsittelyn (VaVM 4/2021 vp — HE 260/2021 vp) yhteydessä eduskunta otti kannakseen sen, että elpymisväline on kertaluonteinen, eikä Suomen tule jatkossa hyväksyä vastaavia esitetyn kaltaisia järjestelyitä.

Valiokunta nostaa esiin vielä EU:n koheesiopolitiikkaan liittyvän näkökulman. Vuosina 2028—2032 sosiaalinen ilmastorahasto rahoitettaisiin seuraavan monivuotisen rahoituskehityksen budjettilinjoista sen mukaan kuin varoja olisi saatavilla tulevan monivuotisen rahoituskehityksen enimmäismäärien mukaisesti. Rahasto kilpailisi siten muiden EU:n rahoitusinstrumenttien kanssa vuoden 2027 jälkeisestä EU:n varojen käytöstä päätettäessä ja voisi vähentää perussopimuksen mukaisten rahastojen, kuten Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston, osuutta unionin menoista. Keskeinen kysymys Suomen kannalta on muun muassa se, mikä tulee jatkossa olemaan eri koheesiopolitiikan välineiden osuus unionin rahoittamista politiikkatoimista, tuetankorahastoista jatkossa kaikkia maita ja niiden alueita sekä mitkä ovat kriteerit, joiden perusteella jäsenvaltioiden saannot määräytyvät. Suomen ennakkovaikuttamista on linjattu muun muassa EU-selonteon yhteydessä.

Valiokunnan lausunto HaVL 33/2021 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 25.11.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Kari Tolvanen kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne
valiokuntaneuvos Henri Helo